

A KULTURÁLIS TANULÁS ÉS A ZENEOKTATÁS

[DOI 10.35402/kek.2019.2.2](https://doi.org/10.35402/kek.2019.2.2)

Absztrakt

A „Tanuló régiók Magyarországon: az elmélettől a valóságig” (LeaRn) kutatás keretein belül a kulturális tanulás munkacsoport négy területen vizsgáldott: kulturális életben való részvétel, művészeti tevékenységben való aktív részvétel, sporttevékenységek, média eszközei által történő kulturális tanulás. A zenetanulási lehetőségek vizsgálata kapcsán a kulturális intézmények látogatottságát és a művészeti tevékenységekben való aktív részvételt térképeztük fel. A „Zenetanulás Magyarországon 2017” adatbázis elemzése során a kultúrafogyasztási szokások területén jelentős különbségeket találtunk a zenét tanuló és a zenét nem tanuló gyermekek között. A zenét tanuló gyermekek körében domináns a magaskultúra-fogyasztók aránya, míg a zenét nem tanulók esetében az otthonülő típus emelkedett ki. Úgy tűnik, hogy a kulturális tőke meghatározó a zenét tanuló gyermekek családjában, ami lehetőséget ad mind a társadalmi státusz megőrzésére, mind a társadalmi mobilitásra.

Abstract

Within the framework of the „Learning Regions in Hungary: from theory to reality” (LeaRn) research, the cultural learning working group studied four areas: participation in cultural life, active participation in artistic activities, sport activities and cultural learning by means of media. In the study of music learning opportunities, we surveyed the attendance of cultural institutions and active participation in artistic activities. During the analysis of the „Zenetanulás Magyarországon 2017” (Music Learning in Hungary 2017) database, we found significant differences in cultural consumption habits between children studying music and non-music students. The share of high-culture consumers is dominant among children who learn music, while the non-musicians prefer staying at home. Cultural capital seems to be a determining factor in the families of children studying music, which provides opportunities for both saving social status and social mobility.

1. LeaRn és a kulturális tanulás

A Learning Regions in Hungary (LeaRn), *Tanuló régiók Magyarországon: Az elmélettől a valóságig kutatás* 2011 és 2015 között zajlott, amelyet az OTKA támogatott. A cél Magyarország tanulási és művelődési atlaszának kialakítása volt, és ezen belül meghatározni a „tanuló régiókat”, amelyek megmutatják, hogy a hazánkban folyó tanulási tevékenységek alapján hogyan írhatók le a különböző térségek. A „tanuló régió” olyan térség, ahol az innovatív gazdaság, a gyakorlatorientált tudományos oktatás és a kreatív kutatás-fejlesztés hálózatosan összeszövődik (Kozma – Teperics 2015).

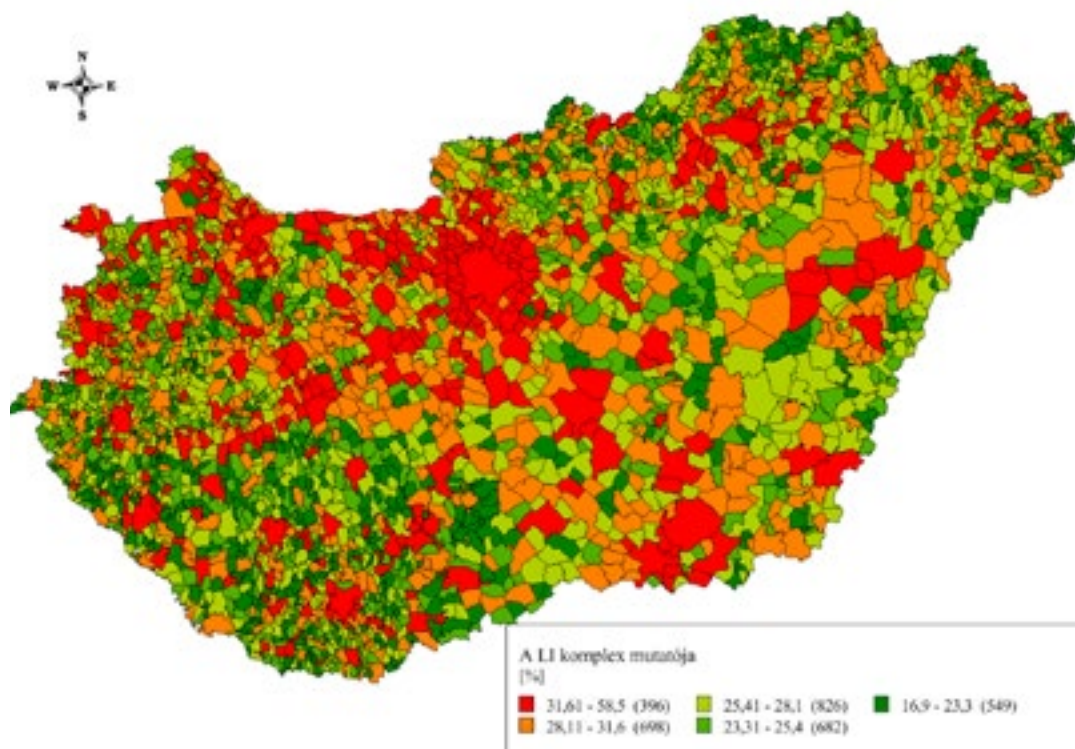
A felmérés több külföldi tapasztalat eredményeire támaszkodott. A kutatások feldolgozása során meghatározó volt a kutatási mérőmódszerek tanulmányozása. Ezeket vette alapul a magyar kutatócsoport később a saját kutatási mérőeszközének a kialakításához. A kanadai kutatók a Canadian Council of Learning kutatás kapcsán egy Composite Learning Indexet (CLI) alakítottak ki, amely 17 indikátorra és 24 speciális mérőeszköze épült. Négy alappillére: megtanulni tanulni, megtanulni cselekedni, megtanulni együtt élni, megtanulni létezni. Az első pillérhez tartozik a gyermekek kulturális eszköztudása, a középiskolai lemorzsolódás aránya, a részvétel a posztsekunder oktatásban, a felsőoktatásban való részvétel és az oktatási-képzési helyekhez való hozzáférés. A megtanulni cselekedni pillér összetevői a munkavégzéssel kapcsolatos oktatásban, képzésben való részvétel, a munkahelyi képzések elérhetősége és a szakmai képzéshez való hozzáférés. A megtanulni együtt élni alappillére részei az önkéntesség, a civil szervezetek munkájában való részvétel, a más kultúráktól való ismeretszerzés mértéke és a közösségi intézmények életében való részvétel. A megtanulni létezni dimenzió alkotóelemei a médiahasználat, a sportolás általi tanulás, a (magas-) kultúra általi tanulás, a széles sávú internethasználat és -hozzáférés, valamint a (magas-) kultúrához való hozzáférés (Canadian Council of Learning 2010). Az Európai Lifelong Learning Indikátor projekt során alakították ki az Európai Lifelong Learning Indexet (ELLI), ami 17 indikátoron és 36 speciális mérőeszközön alapult. Alappillérei: oktatás, mun-

ka, otthon, életben és a közösségben. A cél egy olyan mérőeszköz létrehozása volt, amivel mérni lehet a lifelong learning (LLL) helyzetképét, ami által összehasonlításokat lehet végezni az egyes országok között. A kutatások azt mutatták, hogy azokban az országokban, ahol nagyok a társadalmi különbségek és alacsony az egy főre jutó GDP, alacsony LLL aktivitást mutatnak (Hoskins – Cartwright – Schoof 2010). Egy németországi kísérlet során hozták létre a Deutscher Lernetlas (DLA) tanulási atlaszt, amelyet 4 dimenzió és 38 mérőszám révén alakítottak ki. Alappillérei: intézményi tanulás, munkahelyi/szakmai tanulás szintere, társadalmi vagy közösségi tanulás szintere és a személyes tanulás szintere. Ez a kutatás az ELLI-kutatás folytatása, ám a vizsgálat területe kizárólag Németország volt. Emellett a tanuló régió koncepció felülvizsgálatának is szánták (Schoof – Blinn – Schleichter – Ribbe – Wiek 2011).

A magyarországi kutatás során is négy alappillért, dimenziót alakítottak ki 21 mérőszám alapján: formális tanulás, nem formális tanulás, kulturális tanulás és közösségi tanulás (Kozma – Benke – Erdei – Teperics – Tőzsér 2015). A formális tanulás vizsgálata során az iskolarendszerhez kötődő intéz-

ménytípusok és oktatási szintek területi jellegzetességeit elemezték. A nem formális tanulás a szakképzés és az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés résztvevőit tanulmányozta (Engler – Márkus 2016). A kulturális tanulás egy olyan non-formális és informális tanulási forma, ami a kultúra intézmény- és eszközrendszere által jön létre. A közösségi tanulás vagy társadalmi tanulás egyénileg és közösségekben megvalósuló társadalmi, társas, politikai tanulási tevékenységet jelent (Juhász – Szabó 2016).

A kutatás során sikerült meghatározni hazánk „tanuló régióit”, „tanuló városait” és „tanuló közösségeit”. Három „tanuló régió” különíthető el: Budapest és környéke, Budapest-Győr területe, valamint Budapest – Székesfehérvár – Veszprém térsége. A „tanuló városok” pontszerűen emelkednek ki a környezetükből pl.: Debrecen – Nyíregyháza, Miskolc – Eger, Kecskemét, Pécs, Szeged és Szombathely. Ebben a csoportban az iskolázás a meghatározó tényező. A „tanuló közösségek” stagnáló térségeket jelentenek, pl.: Bakonyalja, Közép-Tisza-vidék, Belső-Somogy, Külső-Somogy, Marcal-medence. Jellemzőjük, hogy a formális és nem formális tanulás területén gyenge mutatókkal rendelkeznek. A kulturális és közösségi tanulás viszont javíthat a

1. ábra: Tanuló régiók Magyarországon (Forrás: Kozma – Teperics 2015)

helyzetükön, rásegíthetnek a gyengébb iskolázásra. Emellett fontos szerepe van az alulról jövő kezdeményezéseknek, a helyiek összefogásának. A stagnálás megszüntetéséhez azonban elengedhetetlen a szervezett oktatás (Kozma – Teperics 2015).

A kulturális tanulás részterületeinek meghatározásánál, és az azokhoz kapcsolódó mutatók kialakításánál a kutatócsoport figyelembe vette a korábban említett nemzetközi mintákat, és azokat adaptálta a magyarországi jogi és intézményi keretek közé. A CLI négy dimenziójában a „megtanulni létezni” pillér, az ELLI kutatásban a „közösségben” dimenzió, a DLA vizsgálatában pedig a „személyes tanulás színtere” alappillér a megfelelője a magyar indikátorrendszer kulturális tanulás dimenziójának. Az alapfokú művészeti iskolák és a zenetanulás vizsgálatával a kulturális tanulás munkacsoport felmérésébe tudunk bekapcsolódni, ezért erről részletesebben írunk.

A kulturális tanulás dimenzióinak kialakításához a Német Tanulási Atlasz, a Deutscher Lernatlas (DLA) adta az alapot, amely négy fő területet emelt ki: az általános (tovább)képzések, a kulturális életben való részvétel, a sporttevékenységek és a média eszközei (Schoof – Blinn – Schleichter – Ribbe – Wiek 2011). Ezeket a vizsgálati területeket a magyar viszonyok között újraértelmezte a kutatócsoport, kialakítva az új kereteket: aktív részvétel a kulturális életben, a művészeti tevékenységben, a sporttevékenységek és a média eszközei által történő kulturális tanulásban. A képzések, továbbképzések Magyarországon a szak- és felnőttképzések rendszeréhez kötődnek egységesen, így azokat külön dimenzió keretében értelmeztük, nem a kulturális tanulás részeként. Az egyes alterületek kapcsán az alábbi fő vizsgálati szempontokat emeltük ki.

A kulturális életben való részvétel vizsgálatánál a színház, múzeum, koncert, közművelődési intézmények és könyvtárak látogatási gyakoriságát vettük figyelembe. A művészeti tevékenységen való aktív részvétel esetén minden olyan tanulási forma megjelent, ahol a résztvevők maguk is aktívan, tevékenyen alakítják a folyamatot. A sporttevékenységekhez tartoznak a sportszervezetek és sportaktivitások elemzése, amelynek során a szabadidősport áll a megfigyelés középpontjában. A média eszközeinél a tömegkommunikáció, tehát a rádió, sajtó, televízió, internet használat a megfigyelés tárgya (Juhász 2016).

A kulturális tanulás intézményeihez soroltuk a művelődési házakat, könyvtárakat, múzeumokat,

színházakat, mozikat, cirkuszokat, vidámparkokat, zenei intézményeket, táncművészeti intézményeket, alapfokú művészeti iskolákat, amatőr művészeti csoportokat, sportszervezeteket, sajtót, internetet, televíziót és rádiót.

A kulturális tanulás eszközrendszeréhez tartoznak a passzív és az aktív műfajok egyaránt. A passzív, befogadó részei elsődlegesen a színházi előadások, bábjátékok, komoly- és könnyűzenei koncertek, sportmérkőzések látogatása, rádióhallgatás és televízió nézés. Az aktív, alkotó műfajok főként a különböző amatőr művészeti csoportokban (pl. zene, tánc) való részvétel, szabadidős sporttevékenységek végzése és az interneten megtalálható hasonló tartalmak megosztása. E tevékenységeket végezhetjük tudatosan, saját elhatározásból (non-formális és autonóm informális tanulás) vagy véletlenszerűen is létrejöhet a kulturális tanulás pl. szórakozás közben (spontán informális tanulás) (Juhász – Szabó 2016).

A témánk szempontjából releváns zenei tanulási lehetőségek a kulturális intézményekben és művészeti tevékenységekben jelennek meg, ezért e kettő mérési lehetőségeit írjuk le. A kulturális intézmények látogatottságáról, programjairól a kulturális statisztika adataiból tájékozódhatunk. A négy vizsgált kulturális tanulási terület közül ez a legkönnyebben kutatható, mivel erről idősoros statisztikai adatok és komplex, esetenként országos kutatások is rendelkezésre állnak. Kulturális statisztikát pedig minden kulturális intézmény köteles évente benyújtani. Ez alapján már részben a művészeti tevékenységek egy része is mérhető, mert a kulturális intézmények (különösen a közművelődési intézmények) jelentős terepei az amatőr művészeti mozgalmaknak.

A művészeti tevékenységben való aktív részvétel tanulási formáinál azonban az amatőr művészeti tevékenység mellett megjelennek a művészetoktatási intézmények, és a művészeti célú civil szervezetek is, amelyek folyamatos aktív tanulási alkalmakat kínálnak. Ezek együttesen jelentik az aktív részvételt a művészeti tevékenységben attól függetlenül, hogy amatőr vagy professzionális művészeti tevékenységről beszélünk.

A négy terület vizsgálata alapján létrehoztunk egy kulturális tanulás fejlettségi indexet, amihez 15 tényezőt vettünk figyelembe, közöttük a régiók közművelődési intézményeinek, a könyvtáraknak, a túraegyesületeknek, a sajtótermékeknek és az alapfokú művészeti intézményeknek a számát. Ennek alapján sikerült kialakítani Magyarország régióinak

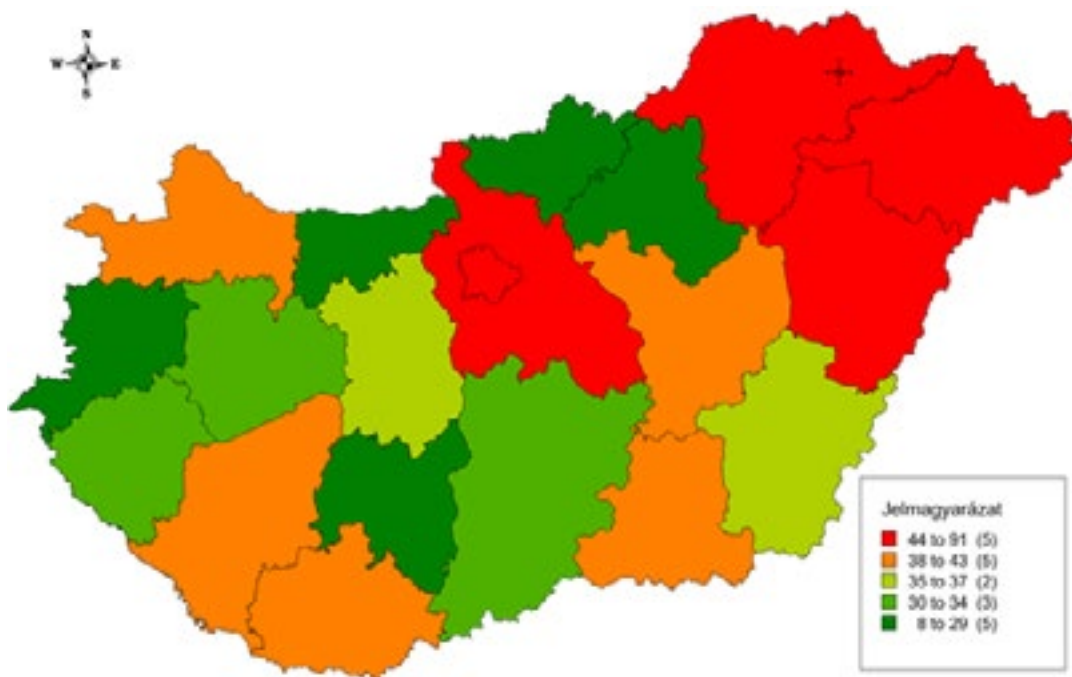
kulturális rangsorát. Az eredmények azt mutatták, hogy a gazdasági fejlettség és a kulturális index nem mozog együtt. Úgy tűnik, hogy a kevésbé fejlett régiók esélyjavító, hátránykompenzáló hatásúnak tartják a kulturális tanulást, amelyet befektetésként értékelnek. Ez egyfelől a régió gazdasági hátrányának leküzdésében segíthet, másfelől az itt élő emberek, a helyi társadalom számára is kitörési pontot jelenthet. Érdemes megemlíteni az elitista koncepciót is, miszerint a kulturális tanulásnak megkülönböztető jellege révén szerepe van a társadalmi helyzet konzerválásában. Hazánkban mindkét megközelítés releváns, tehát mindkét megközelítést figyelembe kell vennünk (Juhász – Szabó 2016).

2. „Zenetanulás Magyarországon 2017” és a kulturális tanulás

A Tanuló régiók Magyarországon: Az elmélettől a valóságig kutatás tapasztalataiból és eredményeiből épülve, a kulturális tanulás munkacsoport tevékenységéhez kapcsolódva önálló empirikus kutatást végeztünk a „Zenetanulás Magyarországon 2017” kutatást, amelynek egyik vizsgálati dimenziójaként a kulturális tanulás két területével foglalkoztunk részletesebben: részvétel a kulturális életben és a

művészeti tevékenységekben. Ebben a tanulmányban a kulturális életben való részvétel eredményeit mutatjuk be.

Az empirikus kutatás elemzésének alapját önállóan tervezett és felvett adatbázis képezte: a „Zenetanulás Magyarországon 2017”. Az adatfelvétel 2016 júniusa és 2017 januárja között történt. A kutatás során kvantitatív módszert alkalmaztunk, önkitöltős, papír alapú kérdőív formájában. A papír alapú kérdőíveket a zenét tanuló és zenét nem tanuló gyermekek egyaránt kitöltötték, mert kutatásunk egyik fő célja megtalálni azokat a speciális sajátosságokat, amelyek megkülönböztetik a zenét tanuló gyermekeket a társaiktól. Az empirikus vizsgálat területének Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyét választottuk. A választást az indokolta, hogy az alapfokú művészeti iskolák országos eloszlását figyelembe véve e három határmenti megyében a legmagasabb az intézmények száma a központi régiót nem számítva. Az alapfokú művészeti iskolák kiválasztásakor arra törekedtünk, hogy összehasonlíthatók legyenek a kapott adatok, ezért mindhárom megyéből a megyeszékhelyen lévő alapfokú művészeti iskolák mellett döntöttünk, amelyek nagy múltra visszatekintő, kiemelten a zeneművészeti ágban oktató intézmények. Az ilyen típusú intézmények választása

2. ábra: Az alapfokú művészeti iskolák száma megyénként 2015. (db)
(Forrás: MZMSZ 2015, saját szerkesztés)

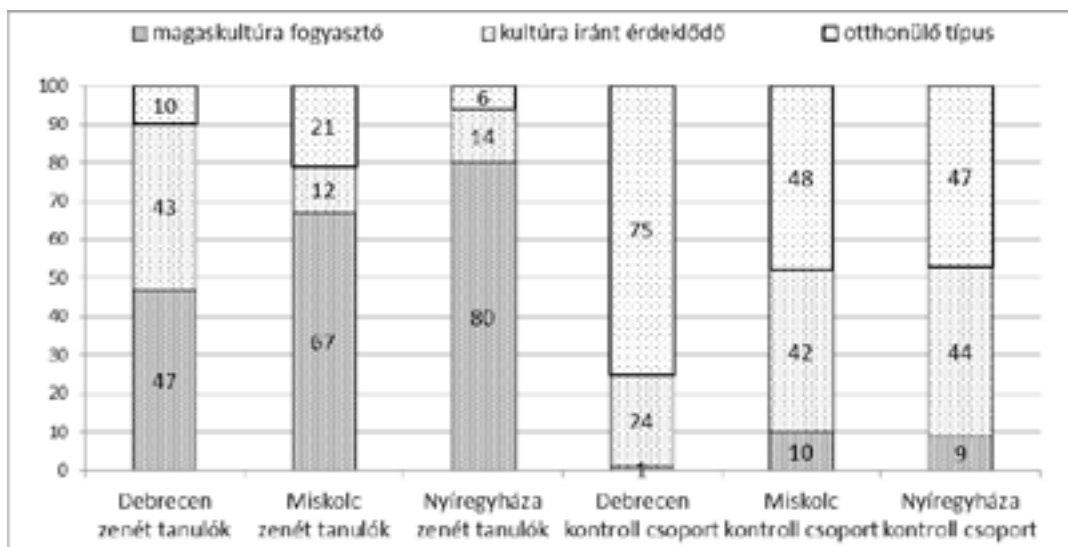
mellett szólt az is, hogy más attitűdöt és motivációt igényel mind a gyermekek, mind a szülei részéről, ha abban az általános iskolában van a zeneóra, ahová a tankötelezettség miatt jár a diák, illetve ha el kell menni egy másik intézménybe, amely plusz időt, energiát és kitartást kíván.

Kutatásunk célcsoportját 13-15 éves gyermekek alkották. Azért ezt a korcsoportot választottuk, mert a zenetanulók korösszetétele alapján valószínűnek tartottuk, hogy ők szabad akaratukból járnak zenét tanulni és az évek alatt annyi tapasztalatot gyűjtöttek, hogy hitelesen tudtak válaszolni a kérdéseinkre. A zenét tanulók csoportját a kiválasztott alapfokú művészeti iskolák minden – az adott korosztályba tartozó – diákja kitöltötte (N= 5207 fő; n=269 fő). A kontroll-csoport tagjainak kiválasztásához olyan intézmények mellett döntöttünk, amelyek az országos kompetenciamérés eredményei alapján a középső (harmadik) ötödben helyezkedtek el, mert a mintaválasztásnál fontosnak tartottuk, hogy ne „elit iskolák” és ne „hátrányos helyzetű” intézmények diákjait válasszuk, hanem átlagos színvonalú általános iskolák nyolcadik osztályos tanulói alkossák a mintát (OKM: N= 83442 fő; n=282 fő). A kontroll-csoport esetén ügyeltünk arra, hogy kizárólag a zenét nem tanuló gyermekek válaszoljanak a kérdésekre.

A kulturális tanulás és a zeneoktatás kapcsolatának vizsgálata során felmértük a gyermekek kultúrafogyasztási szokásait. Ehhez feltérképeztük a gyermekek színház-, mozi-, múzeum-, kiállítás-,

komolyzenei hangverseny-, könnyűzenei koncert-, népzenei rendezvény- és könyvtárlátogatásának gyakoriságát. Az elemzések során szignifikáns különbségeket ($p=0,000$) találtunk a zenét tanuló és nem tanuló gyermekek között. A mozilátogatás kivételével minden tevékenységnél a zenét tanuló gyermekek magasabb aránya volt jellemző. A csoportok markánsabb elkülönítéséhez klaszteranalízist végeztünk, amelynek eredményeképpen három kategória alakult ki: az „otthonülő” típusa, a „kultúra iránt érdeklődők”, és a „magaskultúra fogyasztók” csoportja. Az „otthonülő” típusába azok kerültek, akik moziba, színházba és könyvtárba kb. háromhavonta járnak, ám múzeumba, kiállításra, komolyzenei hangversenyre, könnyűzenei koncertre és népzenei rendezvényre soha nem mennek el. A „kultúra iránt érdeklődők” csoportja minden típusú rendezvényen kb. háromhavonta részt vesz. A „magaskultúra fogyasztók” könyvtárba, színházba vagy hangversenyre havi rendszerességgel járnak, a többi rendezvényen háromhavonta vesznek részt.

A diagramon jól érzékelhető a zenét tanuló diákok és a kontroll-csoport kultúrafogyasztási szokásainak különbsége. A zenét tanuló gyermekek több mint fele a „magaskultúra fogyasztó”, viszont a kontroll-csoport tanulójának több mint fele az „otthonülő” típusba tartozik. Mindhárom vizsgált településen a zenét tanuló diákok közül kerültek ki jelentősen magasabb arányban a „magaskultúra fogyasztók” 47-80% között, városonként változó mértékben, míg a kontroll-csoportnál 1-10% kö-

3. ábra: Kultúrafogyasztási szokások (Forrás: „Zenetanulás Magyarországon 2017” kutatás, saját szerkesztés; (n=551 fő))

zötti értékeket láthatunk. Az „otthonülők” típusánál éppen fordított a helyzet, a zenét tanulóknál 6-21%, míg a zenét nem tanulók esetében 47-75%. A logisztikus regressziós vizsgálat során kiderült, hogy a legnagyobb hatású a kultúrafogyasztási szokások befolyásoló ereje arra nézve, hogy zenét tanuló lesz-e a gyermek, ami több mint tízszeresére emeli az esélyeket. Úgy tűnik tehát, hogy a kultúrafogyasztási szokásoknak központi jelentősége van a zenei tanulmányok elkezdésében és végzésében.

Városonként elemezve a különbségeket megállapíthatjuk, hogy Debrecenben a kontroll-csoport tanulóinak 3/4-e az „otthonülők” csoportjába tartozik, míg a zenét tanuló diákoknál csak 10% ez az arány, a többiek a másik két kategóriába tartoznak hasonló eloszlással. A kontroll-csoportban a „kultúra iránt érdeklődők” 24%-ot tesznek ki, viszont alig 1% a „magaskultúra fogyasztók” aránya. Miskolcon a zenét tanulók 2/3-át teszik ki a „magaskultúra fogyasztók”, viszont magasabb az „otthonülők” aránya (21%), mint Debrecenben. A kontroll-csoportban viszont lényegesen magasabb a „magaskultúra fogyasztók” mértéke (10%), mint Debrecenben. A másik két kategóriában hasonló arányban találhatók a zenét nem tanuló gyermekek. Nyíregyházán kiemelkedően magas (80%) a „magaskultúra fogyasztók” aránya a zenét tanulók között, és a három város közül itt a legalacsonyabb az „otthonülők” aránya (6%). A kontroll-csoport megoszlása az egyes kategóriák között hasonló, mint Miskolcon.

A Magyar Ifjúság 2012, 2016 vizsgálatai szerint a kulturális tereknek alacsony a látogatottsága. Legkevesebben az elitkultúrához tartozó színhelyeket látogatják, például art mozi, opera, színház, múzeum, kiállítás, komolyzenei hangverseny. Az adatok azt mutatják, hogy hangversenyre 88%, színházba 67%, kiállításra, múzeumba 67%, könyvtárba 64%, könnyűzenei koncertre 54% soha nem jár. A 2012-ben végzett kutatáshoz képest jelentősen nőttek ezek az arányok. A saját adatbázisban pozitívabb képet kaptunk, bár ha külön kezeljük a kontroll-csoport adatait, akkor azok közelítenek a Magyar Ifjúság 2016 tényeihez. A Magyar Ifjúság 2012 elemzésében négy klaszterbe osztották a válaszadókat: passzívak, rekreációsok, műveltek, kiváltságosok. A passzívak a társadalom marginalizálódott rétegét foglalták magukba. A rekreációsok esetében a család és a sport volt a központban és a populáris kultúra felé vonzódnak. A műveltek érdeklődtek a közélet iránt, és nem a magaskultúrából választottak. A kiváltságosok a magaskultúra fogyasztói, szabadfoglalkozásúak, értelmiségiek (Vitányi 2006;

Wiesand 2000; Nagy 2013; Székely – Szabó ed. 2016).

Hunyadi (2005) kutatásában a kultúrafogyasztókat vizsgálva négy csoportot különített el: aktív és sokoldalúan használja az intézményrendszert (16%), aktív és egyoldalúan használja a kulturális intézményeket (24%), valamint az otthonülők csoportja (60%), akiket kétfelé osztott aszerint, hogy otthon kulturálódnak vagy teljesen passzívak. Az otthonülők esetében a mai technikai feltételek lehetővé teszik, hogy jó színvonalú felvételeket nézzenek vagy hallgassanak, kényelmesen, nyugodt körülmények között. Egyre többen ezért nem járnak el otthonról. Emellett természetesen befolyásoló tényezők az anyagi lehetőségek is.

A KSH országos adatai alapján a könyvtárba beiratkozott olvasók, a kiadott könyvek száma, a mozi-, múzeum-, hangversenylátogatók száma egyaránt növekedést mutat. Az első kettőnél jelentős, a második kettőnél szerényebb mértékben. Kis csökkenést tapasztalhatunk a színházlátogatók számánál, de ennek mértéke minimális. Úgy tűnik tehát, hogy a magaskultúra iránt inkább a közép- és idősebb korosztály érdeklődik, a fiatalok körében kevésbé népszerű.

A gyermekek kultúrafogyasztási szokásaira hatással vannak mind a szülők, mind a kortársak attitűdjei. Hunyadi (2005) szerint a kulturális fogyasztást az iskolai végzettség befolyásolja legjobban, elsősorban a magas társadalmi státusú, iskolázott emberek a legaktívabbak a különböző kulturális tevékenységekben. E hagyomány átörökítését figyelhetjük meg a zenét tanuló gyermekek esetében is. Emellett figyelembe kell venni azt a tény is, hogy az egyik kulturális tevékenység húzza magával a többi.

A szülők iskolai végzettsége és a gyermekek kultúrafogyasztási szokásai között jelentős összefüggést találtunk. A diplomás szülők gyermekeinek nagy része a „magaskultúra fogyasztó” és a „kultúra iránt érdeklődők” csoportjába tartozik, a zenét tanuló gyermekeknél pedig még markánsabb különbséget észlelhetünk. A diplomás családok esetében tudatos értékválasztást láthatunk. Minél magasabb a szülők iskolai végzettsége, annál inkább a gyermekeik kulturális tökefelhalmozására költenek, mint fogyasztási javakra (Andor 2002).

Az objektív anyagi helyzet és a kultúrafogyasztási szokások összevetésekor azt találtuk, hogy nincsen egyértelmű összefüggés az anyagi helyzet és a kulturális érdeklődés, részvétel között.

Az objektív anyagi helyzetet a család tulajdonában lévő ingatlanok (lakás, családi ház, nyaraló,

hobbitelek) és nagyobb értékű ingóságok (plazma TV, LCD TV, asztali számítógép otthoni internet hozzáféréssel, táblagép, e-book olvasó, mosogatógép, klíma, okostelefon, személyautó, hangszerek) összegyűjtésével vizsgáltuk. Az objektív anyagi helyzet vizsgálatánál klaszteranalízist is végeztünk, hogy jól megfoghatóan el tudjuk különíteni a különböző családi kompozíciókat. Az elemzés során három csoport rajzolódott ki. Az egyes kategóriákat a család tulajdonában lévő ingatlanok és értékesebb ingóságok alapján neveztük el: 1. családi házzal rendelkezők; 2. a lakással rendelkezők; és 3. az ingatlanl nem rendelkezők. A kialakult klasztercsoportok mindhárom városban hasonlóan alakultak. A kontroll-csoport családjai inkább lakással rendelkeznek, míg a zenét tanulók esetében a családi ház dominál. Az ingatlanok tekintetében a zenét tanuló diákok családjai vannak előnyben, ám az értékesebb ingóságok számba vételekor (plazma TV, LCD TV, mosogatógép, táblagép stb.) a kontroll-csoport családjai kerültek fölénybe. Az ingatlanl nem rendelkezők pedig mindkét csoportban hasonló arányban vannak jelen. A két csoport objektív anyagi helyzetének vizsgálatakor látható különbség a zenét tanuló gyermekek javára, ám nem szignifikáns az eltérés. Emellett nagyobb szélsőségeket mutatott a zenét tanulók csoportja pozitív és negatív irányban egyaránt.

A magaskultúra-fogyasztók között legnagyobb arányban a zenetanuló gyermekeket láthatjuk, függetlenül attól, hogy családjaik milyen anyagi helyzetben vannak. Emellett azt is megfigyelhetjük, hogy az „otthonülő típus” csoportjában magas arányban vannak jó gazdasági tőkével rendelkező diákok, ám ők mind a kontroll-csoport tagjai kö-

zül kerülnek ki. Tehát megállapíthatjuk, hogy az anyagi helyzet nem egyértelmű meghatározója a kultúrafogyasztási szokásoknak. Bizonyára fontos befolyásoló tényező és meghatározza az egyén lehetőségeit, de nem egyértelmű az összefüggés, a család felhalmozott kulturális tőkéje jelentős befolyásoló tényező.

3. Összegzés

Mindkét kutatás során arra a megállapításra jutottunk, hogy a gazdasági fejlettség és a kulturális index, illetve a család gazdasági tőkéje és a gyermekek kulturális életben való részvétele nem mozog együtt. Mind a térségek, mind az egyes emberek szintjén azt a következtetést vonhatjuk le, hogy nem az anyagi lehetőségek meghatározók a kulturális események szervezésében és az ezeken való jelenlétben. A kevésbé fejlett régiók és a hátrányos gyermekek számára az esélyjavító, hátránykompenzáló hatás, amely kitörési pont lehet a helyi társadalom és a régió számára is, így befektetésnek tekinthető mind a települések, mind a lakosság számára. Az elitista koncepció szerint viszont a kulturális tanulásnak szerepe lehet a társadalmi helyzet konzerválásában. A magasabb társadalmi státusú családok számára a kultúra átörökítése helyzetük megszilárdítását is jelentheti, ezért nagy figyelmet fordítanak gyermekeik kulturális tőkéjének kialakításában. Mivel a kultúrafogyasztási szokások meghatározó jelentőségűek abban, hogy elkezd-e a zenetanulást a gyermek, ezért központi jelentőségű a kulturális rendezvényeken való részvétel vizsgálata a zenét tanuló gyermekek körében. A „Zenetanulás Magyarországon 2017” adatbázis elemzése so-

1. táblázat: Az objektív anyagi helyzet és a kultúrafogyasztási szokások kapcsolata
(Forrás: „Zenetanulás Magyarországon 2017” kutatás, saját szerkesztés)

		magaskultúra fogyasztó (%)	kultúra iránt érdeklődő (%)	otthonülő típus (%)
kontroll- csoport	családi házzal rendelkezők	16.70	8.30	75.00
	lakással rendelkezők	8.90	15.20	75.90
	ingatlanl nem rendelkezők	9.50	4.80	85.70
zenét tanulók	családi házzal rendelkezők	37.50	46.70	15.80
	lakással rendelkezők	35.50	48.40	16.10
	ingatlanl nem rendelkezők	<u>62.80</u>	27.90	9.30

(Az aláhúzott értékek arra utalnak, hogy a táblázat azon cellájába lényegesen többen kerültek, mint amennyi a véletlen elrendeződés alapján várható lett volna.)

rán a kultúrafogyasztási szokások területén jelentős különbségeket találtunk a zenét tanuló és a zenét nem tanuló gyermekek között. A zenét tanuló gyermekek körében domináns a magaskultúra-fogyasztók aránya, míg a zenét nem tanulók esetében az otthonülő típus emelkedett ki. Úgy tűnik, hogy a kulturális tőke meghatározó a zenét tanuló gyermekek családjában, ami lehetőséget ad a mind a társadalmi státusz megőrzésére, mind a társadalmi mobilitásra.

Felhasznált irodalom

- Andor Mihály 2002 Diplomás szülők gyermekei. *Educatio* 11. 2:191-210.
- Canadian Council of Learning 2010 *The 2010 Composite Learning Index. Five Years of Measuring Canada's Progress in Lifelong Learning*. Elérhető: <http://www.ccl-cca.ca/pdfs/CLI/2010/2010CLI-Booklet-EN.pdf> (letöltés: 2017. 06. 23.).
- Engler Ágnes – Márkus Edina 2016 A formális és nem formális felnőttkori tanulás térségi vetületei. *Educatio* 25. 2:170-183.
- Hoskins, Bryony – Cartwright, Fernando – Schoof, Ulrich 2010 *The ELLI index Europe 2010. ELLI European lifelong learning indicators: Making lifelong learning Tangible!* Germany: Bertelsmann Stiftung, Gütersloh <http://www.icde.org/European+ELLI+Index+2010.b7CwIDMWi.ips> (letöltés: 2017. 06. 23.)
- Hunyadi Zsuzsa 2005 *Kulturálódási és szabadidő eltöltési szokások, életmód csoportok*. Magyar Művelődési Intézet, Budapest
- Juhász Erika 2016 Cultural Learning. In Kozma, Tamás ed. *Learning Regions in Hungary: from Theory to Reality*. Tribuna EU, Brno, 73-92.
- Juhász Erika – Szabó József 2016 Kulturális tanulás: a tanulás új dimenziója. *Educatio* 25. 2:198-209.
- Kozma Tamás – Teperics Károly 2015 Tanuló régiók Magyarországon. *Tanuló régiók Magyarországon Az elmélettől a valóságig*. Debrecen, CHERD-Hungary, 225-233.
- Kozma Tamás – Benke Magdolna – Erdei Gábor – Teperics Károly – Tözsér Zoltán 2015 *A LeaRn kutatás. Tanuló régiók Magyarországon Az elmélettől a valóságig*. Debrecen, CHERD-Hungary, 13-38.
- Nagy Ádám 2013 Szabadidős tervek és tevékenységek. In Székely Levente szerk. *Magyar Ifjúság 2012 tanulmánykötet*. Kutatópont, Budapest, 211-229.
- Schoof, Ulrich – Blinn, Miika – Schlechter, André – Ribbe, Elisa – Wiek, Johannes 2011 *Deutscher Lernatlas. Ergebnisbericht 2011*. Bertelsmann Stiftung, Gütersloh. <https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/publications/publication/did/deutscher-lernatlas-ergebnisbericht-2011> (letöltés: 2017. 06. 23.)
- Székely Levente – Szabó Andrea szerk. 2016 *Magyar Ifjúság Kutatás 2016* www.ujnemzedek.hu/sites/.../magyar_ifjusag_2016_a4_web.pdf (letöltés: 2017. 06. 18.)
- Vitányi Iván 2006 *A magyar kultúra esélyei*. Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián, MTA Társadalomkutató Központ, Budapest
- Wiesand, J. Andreas 2000 North Rhine-Westphalia's Culture Industries Reports and their European Dimensions. In *Cultural Industries in Europe. Proceedings of the European Congress of Experts held under the German Presidency of European Union. Ministry of Economics and Business*, Düsseldorf, North Rhine-Westphalia. Közli: Vitányi Iván 2006 *A magyar kultúra esélyei*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest.